

TJEERD BISCHOFF

KONING
VAN HET
GRASLAND

Personages

Hessel Kroes *boer*

Anke Kroes *diens vrouw*

Marcus Hofstede *haar vader*

Ate Draaisma *bevriende boer*

Olaf Ritsema *controleur van de AID*

Rosa *een grutto*

1.

In de stal. Hessel en Anke.

hessel Alles is weg, alles is leeg. We hebben de injectiespuiten verzameld, we hebben het bloed van de betonplaten geschrobd, de handen gewassen met een nagelborstel en ineens staan we daar. Wat nu. We kijken elkaar aan. Heb ik het hardop gezegd. Het is vreemd stil op het erf. Geen dieren. Geen machines. Het einde der tijden. Of het begin.

anke *tot Hessel* De boel moet ontsmet.

hessel *tot Anke* De RVV gaat dat doen. Volgende week of de week daarop.

anke *tot publiek* Hoe kan dat nou toch. Hoe kan je nou zo van elkaar wegdrijven dat je niet meer snapt wie een ander is. Ik ben niet kwaad meer, niet zo erg. Ik kan naar hem kijken, zonder dat ik hem iets aan wil doen maar ik weet niet goed meer wat ik zie. Misschien als de vogel niet was gekomen... Nee daarvoor ook al...

hessel Het is ergens in april 2001. Acht maanden na het ongeluk met Jitse. Ik sta in het weiland, gebukt, ik richt mij wat op en ineens zie ik een grutto. Ze zit te broeden, precies op de plek waar het gebeurd is. Ik loop naar binnen, pak de kijker, kijk opnieuw en ik zie vanonder de vleugels van die grutto een kuikentje tevoorschijn komen, een donsballetje op stelten. Een beetje beverig, maar heel energiek, een glinsterend oogje. Ik kijk en mijn

haren gaan recht overeind staan. Recht overeind. Een andere grutto vliegt over, begint te roepen, heel schel. Een gespikkelde borst tegen de strak blauwe lucht. Het zijn net vonken. Het ruikt naar vuursteen als je die tegen elkaar ketst. Ik heb het warm en koud tegelijk. Ik ren naar binnen.

2.

In de keuken. Anke en Hessel. Anke is met formulieren bezig.

hessel Anke. Precies op de plek van het ongeluk zit een gruttonest. Precies op dezelfde plek. Wat zeg je daarvan?

anke Wat moet ik daarvan zeggen?

hessel Het is nogal toevallig, toch.

anke Toevallige dingen gebeuren soms.

hessel Ja, maar soms ook niet.

anke Daarom heet het toeval. Kun je zo even kijken. Ik loop vast met de stikstof. Ik kom te hoog uit in de berekening.

hessel Ik probeerde eigenlijk iets te zeggen.

anke Wat wou je zeggen dan?

hessel Niks.

anke Jawel.

hessel Nee, laat maar.

anke Hessel.

hessel Nee, ik wou je iets vertellen maar jij zit gewoon...

anke Ja, omdat ik bezig ben.

hessel Nou, dan ben je dus gewoon bezig. Dan zijn we allebei bezig.

anke Doe niet zo kinderachtig. Zeg nou gewoon wat je wou zeggen. Kom op.

hessel Ik moest aan hém denken.

anke Bij die grutto?

hessel Ja. Het is net of er een stroom is, een stroom die wij niet vatten. Dat gaat overal doorheen en dat komt dan samen in zo'n lijfje tot op een gegeven moment 'knap' dood, verschrikkelijk, maar dat leven gaat door, dat gaat terug in die stroom. En hups...

anke Wat bedoel je nou? Bedoel je nou dat die grutto eigenlijk Jitse is?

hessel Nee, natuurlijk niet, het is meer... ik weet het niet.

anke Misschien moet je weer eens mee naar de kerk.

hessel Nee.

anke Waarom niet?

hessel Waarom wel?

anke Mij geeft het troost.

hessel Ik wil geen troost. Ik hoef geen troost. Wat is dat voor troost dan?

anke Nou, dat je daar met zijn allen zit. En dat je dus eigenlijk zegt 'ik weet niet veel, ik stel niet veel voor'.

hessel Mooie troost.

anke Maar je zegt het met zijn allen...

hessel Ach wat. Schijnheilige lafbekken. Wat hebben die mensen ons nog te bieden. Wat heeft de kerk ons nog te bieden. De kerk heeft geen antwoord, toch?

anke Jij ook niet. Je moet niet zo... Ik wil niet dat je zo kwaad bent de hele tijd... Wat heb je daar nou aan.

hessel Weet ik veel. Wat heb je ergens wat aan. Nergens heb je wat aan, toch?

anke Ik denk, als er een antwoord is, dan ligt dat misschien recht voor je neus. Gewoon werken, doen wat er gedaan moet worden.

hessel Ik doe wat ik kan.

anke Je doet enkel het lichamelijke.

hessel Dat is het enige waar ik nog goed voor ben.

anke Ik kan de administratie niet alleen. Ik zit nu weer met die stikstof. Ik begrijp er niks van, vorig jaar konden we met de derogatie alles afdekken...

hessel Dan huren we nog wat hulp in.

anke Van welk geld wou je dat betalen?

hessel Kunnen we je vader niet vragen?

anke Die komt er niet in voor hij zijn excuses heeft aangeboden.

hessel Laat ze toch allemaal doodvallen!

anke Daar schieten we echt mee op.

hessel Ik meen het. Doe het gewoon niet. We zien wel wat er gebeurt.

anke Dat kan ik je zo wel vertellen. Als we onze rekeningen niet betalen, vergunningen niet verlengen, dan is het gewoon gebeurd.

De AID heeft ons al gewaarschuwd.

hessel Weet je nog hoe hij zich voortbewoog? Voor hij kon kruipen. Hij rolde naar de dingen toe. Uit puur verlangen. Hij kon niet wachten, hij

moest erheen. En als hij dan niet goed mikte, lag hij ineens onder de kast. En dan hoorde je dat stemmetje. Weet je nog? En later ruggelings, met dat koppie schuin gedraaid, maakt hij van die bewegingen, neukbewegingen eigenlijk. Hij schokte door de kamer. Zo gretig. Weet je nog?

anke Ja natuurlijk weet ik dat nog.

hessel Wat is er?

anke Niks. Je moet niet steeds zeggen ‘weet je nog.’ Alsof ik dat ooit kan vergeten. Alsof ik ooit iets kan vergeten. Hij komt uit mijn lichaam. Iedere vezel van mijn lichaam weet alles nog. Alles.

hessel O nou... Neem me niet kwalijk dan.

anke Wat ga je doen?

hessel Maden kopen. Voor de grutto's.

anke Wacht. Hessel. De stikstof. Kun jij niet even kijken?

Hessel af

3.

In de bungalow. Marcus alleen.

marcus Het onvoorspelbare heeft mij altijd aangetrokken. De spelingen van de natuur.

De onwaarschijnlijk droge zomer van 1976 toen de weilanden leken op droge steppes. De winter van '79. Ik voel dan de hand van de Bovenste. Hij stuurt dingen op ons pad, en daar heb je mee om te gaan. Omdat je de dienaar bent. Jij geeft antwoord, door te handelen. En zo wordt je leven een gesprek in stilte. Al begrijp je vaak niet wat hij zegt. Waarom deze ramp? Heb je het over jezelf afgeroepen? Had je je er tegen kunnen wapenen? Mag je je er tegen wapenen? Hoe lijdzaam wil hij dat wij zijn? Vanachter het raam van mijn bungalow zie ik ze lopen. Opgetrokken schouders terneer geslagen blikken. Hessel die de zuring uit het weiland rukt. Uur na uur. Anke die de was afhaalt, haar gezicht begraaft in de lakens en zich dan laat vallen. Pas als ik naar buiten kom, staat ze op en keert mij, haar bloedeigen vader de rug toe. Ze hebben een nieuw begin nodig. Maar waar vind je dat? Ik had een nieuw begin, ooit. Vijfendertig jaar geleden had ik een legbatterij bij de Veluwe. Goed lopend bedrijf, maar toen mijn vrouw ineens vertrok ging het mis. De golvende zee van vredig tokkende kippen veranderde voor mijn ogen in een stinkende poel van veren en stront.

Ik kreeg een hekel aan die beesten, omdat ze alles met zich laten doen. Als je ze eerst een schop geeft en daarna een handje graan dan zijn ze nog blij. Geen greintje waardigheid en een intelligentie... echt bedroevend. Ik heb de boel toen van de hand gedaan en een boerderij gekocht hier in Friesland. Ik ben omgeschoold op koeien. Mij was een nieuw begin gegund.

Ik zou ze willen helpen, maar ik weet niet hoe. Ik ben verbannen in mijn bungalow.

Ik probeer Anke wel eens iets te zeggen als ze mij mijn bordje eten aanreikt over de drempel, maar ze luistert niet.

4.

In de keuken. Ate en Anke. Anke is het middagmaal aan het klaarmaken.

ate Goeiemorgen.

anke Ik schrik me een ongeluk.

ate O. Neem me niet kwalijk. Hoe is het?

anke Ja...

ate Je hebt de tuin mooi vol staan. Tulpen, narcissen wat een pracht, niet?

anke Zolang als het duurt.

ate Zolang als het duurt moet je ervan genieten. Want anders ben je te laat.

anke Dat is waar. Moet je koffie hebben?

ate Nee, ik ben ook zo weer weg. Ik moet Hessel even spreken. Heeft hij het verteld?

anke Wat.

ate Ze willen het waterpeil omhoog gooien. Voor de weidevogels, vanwege het feit dat die beestjes houden van drassig land. 50 centimeter. 50 centimeter omhoog.

anke Dat is een flink stuk.

ate Dat is catastrofaal. Wij mogen straks met onze trekkers vastlopen in de modder vanwege wat vogels op stelten. Maar er komt dus een klankbordbijeenkomst godzijdank en wij gaan daar eens even flink

inspreken. En dan zullen ze ervan lusten. Ik heb Hessel vorige week gevraagd om namens de boeren het woord te doen.

anke En wat heeft hij gezegd?

ate Hij had er wel oren naar.

anke Oja?

ate Ja. Ik heb nog wat stukken voor hem. Denk je dat hij er aan toe is? Dat hij het aankan bedoel ik?

anke Ik weet het niet.

ate Eerst dacht ik, ik doe het zelf, ik laat Hessel met rust, maar je weet hoe ik ben, als ik voor zo'n zaaltje sta, loopt het zweet me tappelings langs de rug. Ik had het er met de dokter over... Je bent natuurlijk de hele dag alleen en je woont dan ook nog een keer alleen, dan is de overgang dusdanig, tja...

anke Je bent een zenuwpees.

ate Wat doe je eraan. Zo is het beestje gebakken. Maar wat denk je? Met Hessel.

anke Dat weet ik niet Ate. Ik kan er geen peil op trekken. Eerst was hij de hele tijd handmatig onkruid aan het trekken. Zo gauw het even kon stond hij op zijn kop in het weiland. Maar vorige week is hij van het ene op het ander moment gestopt en nu staat zijn leven in het teken van de grutto. Hij is bezeten van een gruttonest.

ate Dat klinkt niet erg evenwichtig.

anke Nee, dat is ook niet erg evenwichtig.

ate Wat zegt de huisarts ervan?

anke Die wil hem pilletjes geven.

ate Oja? Hij wil hem pilletjes geven.

anke Ja, maar Hessel wil ze niet slikken.

ate Goh, daar sta ik van te kijken. Tegen mij zei de dokter juist dat ik moest stoppen met de pilletjes.

anke Jullie situatie is ook anders, toch? Jij hebt geen kind verloren.

ate Nee, dat is waar.

anke De dokter zegt dat Hessel en ik moeten praten. Maar het is net of hij op de noordpool zit. En ik ergens anders.

ate Dat zal de zuidpool dan wel zijn.

anke Het stomme is, we kunnen niet... we weten niet... We weten niet meer hoe het moet omdat niets meer hetzelfde is. Alles lijkt hetzelfde, maar alles is anders... zonder hem.

ate Ja, dat is natuurlijk ook enorm wennen.

anke Ja, dat is enórm wennen. Alleen lukt het niet. Hessel ook niet. Als ik hem aanraak, voel ik hem verstarren. Ik wil het zelf ook niet meer.

ate Ja, dat zijn van die dingen...

anke We hebben het nog wel eens geprobeerd. Verschrikkelijk, ieder voor zich en daarna nog eenzamer dan je daarvoor al was. Dat kun jij je als vrijgezel natuurlijk niet voorstellen.

ate Nou, in je eentje kan je ook best alleen zijn.

anke Dat is waar.

ate Als je 's avonds moet pissen, en je stoot zo hard je kop dat je op de grond knalt nou, dat is knap alleen als je daar ligt in het donker.

anke Natuurlijk. Dat is ook zo. Misschien kun jij eens met hem praten.

ate Ik?

anke Ja. Misschien dat Hessel zich tegenover jou kan uiten.

ate Goed. Ik zal het proberen.

Anke slaat een arm om Ate heen.

anke Ouwe trouwe Ate. Jij bent een van de weinigen die altijd is blijven komen. Daar ben ik zo dankbaar voor. Ik heb zoveel ruggen gezien, mensen die zich van je afdraaien.

ate Omdat ze niet weten wat ze moeten zeggen.

anke Maar dat hoeft toch ook niet. Jij hebt ook nooit iets gezegd waarvan ik dacht 'he, daar heb ik wat aan.' Maar je kwam altijd wel. En dat waardeer ik. Want het had niet hoeven.

ate Nou...

anke Nee. Ik heb jou ooit een blauwtje laten lopen en toch ben jij mij trouw gebleven.

ate Ach wat. Dat is zo lang geleden.

anke Ja, maar toch. Ik waardeer dat.

Ate probeert haar ineens te kussen.

anke Hé.

ate Ho... Dat ging even...

anke Maakt niet uit.

ate Nee. Je hebt het zo al moeilijk genoeg.

Hij loopt weg.

5.

Rosa, de grutto.

rosa Roerloos gezeten op mijn nest waarin twee eieren die op barsten staan en één jong dat ik zachtjes voel rillen, moet ik mijzelf dwingen niet op de vlucht te slaan. De onhoorbaar gillende paniek. Weg weg! van het gevaar op twee benen, de blinde drift om met wiekende vleugels omhoog omhoog naar de veilige haven van de hemel te gaan, wordt met moeite weerstaan door die andere drang. Het prikkende gras nog stug van de kou, de gespikkelde eieren, het trillende jong doet mijn binnenste veertjes recht overeind staan. Houdt stand. Houdt stand! We zijn met zo weinig. De lucht is zo leeg.

6.

In het weiland. Ate en Hessel. Hessel met verrekijsker.

hessel Weet jij hoe oud zo'n grutto kan worden?

ate Nee.

hessel Zevendertig jaar. De helft van een mens. Ieder jaar vliegen ze heen en weer naar Afrika.

ate Dat is een flink end.

hessel Dat is zeker een flink end. Voor je daar aan begint, moet je toch iets voelen. Je moet toch een drang voelen voor je aan zo'n enorme reis begint.

ate Jeuk onder de vleugels.

hessel En als ze dan eenmaal vliegen, dan gaan ze naar een hoogte van wel zes- zeventuizend meter. Ze zoeken hun weg, waar hebben we het minste weerstand, waar pakken we wat wind. Omhoog, omlaag... Daar zit iets, dat is niet alleen maar botten en veren.

ate Je bent helemaal in de ban, hè?

hessel Ik probeer ze wat te helpen.

ate Ik kwam Lammers dus tegen van het waterschap, met vier flessen

Martini. Zuiplap. Ik zeg 'wist je eigenlijk wel dat vogels vleugels hebben.

Als het ze niet bevalt, dan kunnen ze wegvliegen. Wij niet.' Hij kijkt mij

aan. Ik zeg 'ik zeg, als je die weidevogels echt wilt beschermen, dan moet je

de buizerden neerschieten, en de kraaien en de roeken ook.' Zegt hij 'dat is verboden meneer Draaisma, die dieren zijn beschermd.' Ja, dat is dus net het punt. Je kunt niet alles beschermen. Dieren vreten elkaar op. De natuur is geen liefdadigheidsinstelling, de natuur is een bulldozer, die dendert gewoon door. Wat je er ook voor legt, hij rijdt door, of het nou een dier is of een mens. O wat zeg ik nou weer met mijn grote bek...

hessel Het is goed.

ate Nee, het is niet goed. Ik heb zo met jullie te doen, man. Als ik Anke zie, dan breekt mijn hart. Je moet haar helpen Hessel, je moet haar echt helpen. Voor een man is het erg om een kind te verliezen, maar voor een vrouw... Ze vroeg mij dus om met je praten. En ik vind dat wij dat nu maar eens moeten gaan doen. Wij gaan eens even goed met elkaar praten.

stilte

hessel Wat wou je zeggen dan?

ate Jij moet dingen zeggen. Je moet je hart luchten.

hessel Misschien moet je me dan eerst een vraag stellen.

ate Hoe voel je je?

hessel Beroerd.

ate Dat dacht ik al. Ik zou me ook beroerd voelen. En verder?

hessel Wat verder?

ate Voel je je schuldig? Dat moet haast wel.

Jij zat achter het stuur.

hessel Ja.

ate Kun je er iets meer over vertellen? Wat is er precies gebeurd. Hoe is het gegaan. Wat ging er door je heen.

hessel Heb je een cursus psychologie gedaan?

ate Nee, dit doe ik puur op gevoel.

hessel Wat wil je nou dat ik zeg?

ate Gewoon een antwoord. Denk je er vaak aan terug?

hessel Wat denk je nou?

ate Dat vraag ik jou.

hessel Ja, ik denk er vaak aan terug. Iedere dag, ieder uur, zit ik in die godvergeten trekker en rijd ik opnieuw die vijfenzeventig meter. Wat had ik anders kunnen doen. Wat was er gebeurd als ik niet die kop koffie mee in de cabine had genomen. Wat als ik wat minder op het dashboard had gekeken. Hij was nieuw, ik zat steeds te bekijken hoe alles werkte, de wijzers en cijfers... zoals het rook, zo lekker vers uit de winkel. De spiegel stond anders. Wat als ik hem beter had ingesteld. Had ik dan gezien dat Jitse achter mij aan was gerend. Heb ik hem wel duidelijk genoeg gewaarschuwd. Wat als ik het wat feller gezegd, niet zo langs de neus weg. En stel, en dat is nog wel het domste, wat ooit een domme lul in zijn stomme rotkop heeft gehaald, stel dat ik niet zo dom was geweest om een nieuwe trekker te willen. We hadden een trekker, die deed het best goed, maar ik moest en zou de nieuwste hebben. Daar was ook jouw schuld. Omdat je zo liep op te scheppen over dat tweedehandsje van je. Ik denk, ik zal hem krijgen. Dus hupsakee de nieuwe Deutsch Fahr Agrotron 120. Hydraulische hulpbesturing, geveerde vooras, powershift... De volgende

maand heb ik hem weer verkocht met een verlies van dertigduizend euro. Verschrikkelijk. Altijd maar de beste willen zijn. Waarom nou toch. Als de buurman zoveel melk per koe levert moet ik erover heen. Anna 220 geeft 11.000 liter met een vetgehalte van 4.65. Halleluja.

ate Dat zijn dus allemaal gedachtes.

hessel Ja.

ate Maar die hebben dus eigenlijk niet zoveel zin. Het is gebeurd. En het leven gaat door.

hessel Kijk. Een dood gruttokuiken. Lag er vanmorgen al. Onderkoeld geraakt. Om het kwartier moeten ze terug naar de moedervleugels om op te warmen. Maar als ze niet genoeg te eten vinden gaan ze te lang door.

ate Tja.

hessel Ik bel met een vrouw op de universiteit. Zij heeft die grutto geringd. Rosa heet ze.

ate Die vrouw.

hessel Nee, die grutto. Wat jij zegt over die buizerden en roeken is flauwekul.

ate Oja?

hessel Ja dat is echt flauwekul. Waarom ging het vroeger wel goed met de weidevogels? En waarom gaat het met weidevogels op stukken grond die anders worden beheerd veel beter dan hier?

ate Dat weet ik niet. Ik heb er ook niet voor gestudeerd, hè.

hessel Ik ook niet. Maar zij zegt dus, die vrouw die...

ate Die doctorandus in de vogologie.

hessel Ja. Zij zegt dat op dit soort stukken grond niet genoeg te eten is. Dit is dood land. Morsdood.

ate Er groeit gras, toch

hessel Maar verder niks.

ate Dat is ook de bedoeling. Dat er gras groeit en verder niks.

hessel Maar hoe is dat voor de andere dieren en planten? Er zitten veel te weinig insecten. Voor de grutto's is dat een ramp.

ate Dan moeten ze ergens anders heengaan.

hessel Waarheen dan? Tweeduizend jaar geleden kwamen ze naar Nederland tegelijk met de veeteelt. Ze hebben zich altijd aangepast, daar zijn ze een meester in. Maar dit kunnen ze niet aan. Wat wij nu doen met ons land, dat kunnen ze niet meer bijbenen.

ate Godsallemachtig. Je lijkt wel zo'n biologisch boertje. Misschien maar beter dat jij niet inspreekt.

hessel Of wel.

ate Jij zegt dus dat ik mijn weiland moet laten verwilderen voor zo'n vogel.

hessel Nee, dat zeg ik niet.

ate Jawel dat zeg je wel. En dan vraag ik mij af, hoe overleef ik dat? Als boer. Hoe overleven wij boeren mensen als jullie, die zich meer bekommeren om zo'n beest op stelten dan om een mens. Ik weet niet of je wel eens de krant leest, maar wij boeren sterven ook uit.

hessel Nounou.

ate Jawel, dat is waar.

hessel Als de maatschappij het anders wil, dan hoeft er geen probleem te zijn.

ate De maatschappij, de maatschappij. Het gaat er toch om wat ik wil. Het is mijn land. Dat is het hele punt. Er zitten mensen op zo'n kantoor die zijn nog nooit van hun leven op een boerderij geweest. Een beetje lullen over duurzaamheid en dan even snel een yogacursus pakken op Ibiza omdat ze moe zijn geworden van hun eigen gelul. Waarom moet ik naar die mensen luisteren? Waarom moet ik het goed vinden als vijfduizend ganzen het in hun gestoorde hersens halen om op mijn weiland neer te strijken en de hele grasmatten te verwoesten?

hessel Je bent daar voor vergoed, toch.

ate Nee. Nog steeds niets ontvangen. Voordat je dat voor elkaar hebt, heb je een burn out te pakken. Ik schiet ze nu dus gewoon dood. Maar dan krijg je het volgende: eerst mocht je die beesten alleen neerschieten als ze aan het dalen waren, niet als ze alleen maar wat rondvlogen. Wie ziet het verschil. Vervolgens heeft Nederland zich internationaal verplicht opvang te bieden aan winterganzen, maar de provincie heeft dan weer bepaald dat je de anderen mag neerschieten.

hessel Zomerganzen.

ate Ja, en de exoten, die mag je altijd afschieten, want die horen hier niet. Stel, het is maart en mijn weiland zit vol. Wat moet ik doen? Moet ik aan iedere gans vragen: 'Vertelt u eens even meneer de gans, bent u een eerlijke

wintergans op zoek naar opvang? Of bent u een zomergans en van plan er een regelrecht zootje van te maken?’ Als het aan mij lag dan huurde ik een helikopter en dan hup de miltrailleer erover. Daar ben ik heel genuanceerd in.

hessel Wat je zegt.

ate Misschien ga ik toch wel zelf het woord voeren, ik merk dat ik behoorlijk op stoom begin te raken.

hessel Waarom zeg jij steeds ‘mijn land’

ate Het is toch mijn land.

hessel Ja, aan de ene kant wel, aan de andere kant...

ate Wat nou ‘aan de andere kant’? Ik heb het toch betaald. Ik heb het gekocht. Dan is het toch gewoon van mij.

hessel Misschien leven we in een tijd dat je dat niet meer kunt zeggen ‘dit is mijn land en ik mag daar doen wat ik wil.’ We suizen met zijn allen door het heelal. We zitten in hetzelfde bootje. Dan mag je elkaar niet zomaar overboord kieperen.

ate Godsallemachtig. Dat doe ik toch ook niet. Het is prima dat er regels zijn, maar het moet wel van twee kanten komen. Niet dat de vogels alles mogen, en ik niets. Ik ben geen gekke Henkie, hè. Ik ga ervandoor. Mijn bloeddruk... Jij moet eerst maar eens je vrouw helpen voordat je anderen de les gaat lezen.

hessel Waar slaat dat nou op.

ate Misschien wat minder aandacht aan Rosa en wat meer aan Anke.

hessel Waar bemoei jij je mee? Het is mijn vrouw, ja.

ate Ik denk dat we dus ook in een tijd leven dat je niet meer kunt zeggen, dit is mijn vrouw.

hessel Maar het is mijn vrouw. En niet jouw vrouw. Het is maar goed dat jij geen psycholoog bent. Als ze jou je gang lieten gaan dan zaten de inrichtingen binnen een maand vol.

7.

Marcus alleen

marcus Ik kijk uit het raam, waar ik niet vrolijk van word, en als ik niet uit het raam kijk zit ik voor het andere raam: internet. Ik lees dingen... Ik meng me ook in de discussies. Nu over de MKZ die in Engeland begon, tien miljoen koeien zijn afgemaakt, toen stak de ziekte het Kanaal over en belandde via Frankrijk in Gelderland. Ruimingen alom. Met grote grijpers worden de kadavers in vrachtwagens gedonderd. En iedereen stemt ermee in. Heel veel boeren zijn het er domweg mee eens, terwijl het niet nodig is. Vroeger lieten ze dat gewoon uitwoeden. Bij de eerste zieke koe haalden ze een doek door de bek en besmette meteen de anderen. Pijnlijk en ellendig, maar het ging voorbij. Toen kwamen de inentingen. Ik had daar eerst problemen mee, in de zin van zet je de Bovenste dan niet de voet dwars, maar het probleem was opgelost. Maar toen kwam Brussel. Die heeft in al haar wijsheid het inenten weer verboden, omdat Japen geen ingeënt vlees wil importeren. Pure hoogmoed. De dieren worden geofferd op het altaar van de economie. Van woede en vertwijfeling kan ik vaak niet slapen. Hoever mag je gaan? Dat blijft voor mij de grote vraag. Als Hij meedogenloos is, mag ik dat ook zijn? Als Hij plagen stuurt, mag ik mijn dieren ertegen beschermen? Ben ik een goed rentmeester als ik in de strijd

om te overleven het laatste drupje winst uit de uier van de natuur knijp?

Wanneer ben ik nog dienaar en wanneer neem ik plaats op Zijn troon? Of ik nou naar de wereld kijk of naar buiten, ik heb een slecht gevoel. Een eindtijdgevoel.

8.

Anke alleen in de keuken. Ritsema, een man van de AID verschijnt.

ritsema Als je dit werk een aantal jaren doet, pik je de echte overtreders er zo tussenuit. Zogauw je het erf opkomt zie je het al. De verwaarlozing straalt je tegemoet. De oprit is al tijden niet meer aangevuld met puin, – hoe moet dat met de melkwagen, vraag je je af. Een hek bungelt machteloos in zijn hengsels. Overal troep. Plastic zakken die op een slordige hoop liggen. Bladderend schilderwerk aan de dakgoot. En dan ga je de stal in... Teveel kalfjes in één hok. Geen vers zaagsel eronder. Dan heb je het godsgeschenk van een eigen boerderij en wat doe je ermee.

anke Mijn God. Waar komt u ineens vandaan?

ritsema Ik ben achterom gekomen. Ritsema is de naam. AID. Ik kom een extra controle doen in het kader van de naleving Randvoorwaarden.

anke O, dat komt slecht uit.

ritsema Dat komt het meestal.

anke Ja. Omdat jullie het niet aankondigen.

ritsema Daar hebben wij onze redenen voor. Ik zeg het niet graag, maar de gemiddelde agrariër wordt met de dag doortrapper. Eens even kijken... De vorige keer hebben we u een beetje ontzien, vanwege privéomstandigheden, zie ik.

anke Daar heb ik toen weinig van gemerkt.

ritsema Maakt niet uit. We gaan gewoon aan het werk.

anke Ik wou eigenlijk eerst even het eten afmaken. Heeft u anders zin in een bordje?

ritsema Nee, dank u wel. U heeft drie weken geleden een nieuw oormerk besteld, zie ik. Voor Aukje 148.

anke Klopt.

ritsema Dat is al de derde keer met Aukje 148.

anke Ze is een eigenwijze donder, ze houdt niet van die dingen.

ritsema Is het oormerk inmiddels bevestigd?

anke Nee, dat zit er nog niet in.

ritsema Hm. De vorige keer was het hetzelfde verhaal. Dat wordt dan nu toch echt een boete ben ik bang. Heeft u uw NB-vergunning inmiddels verlengd?

anke Nog niet.

ritsema Dat gaat dus echt problemen opleveren. Als deze zomer de nieuwe PAS van kracht wordt dan kan het zomaar dat uw latent vergunde ruimte komt te vervallen. Ammoniak inclus. En extern salderen is er niet meer bij, dus ja, dat wordt dan gedwongen krimp. Begrijpt u?

anke Nee, eerlijk gezegd niet, ik heb al knetterende koppijn, dus...

ritsema Nou goed, de NB laten we verder zitten, de consequenties zijn ook voor u, gewoon even doen, zou ik zeggen. Maar dan komen we nu bij een punt... de spuitlicentie. Die was verlopen zie ik.

anke Ja.

ritsema Heeft u inmiddels een nieuwe.

anke Nee.

ritsema Oei, dat is niet zo mooi. Ik heb even rondgekeken op het weiland hierachter en daar is dus gespoten.

anke Nietwaar.

ritsema Kom kom. Ontkennen heeft geen zin. Overal kale plekken. Nergens ook maar één pluk zuring. En wat nog erger is; ook de slootkanten. U heeft de bebouwingsvrijzone niet in acht genomen.

anke Dat is mijn man. Mijn man trekt onkruid.

ritsema Uw man trek onkruid.

anke Met de hand.

ritsema U beweert dat u man met de hand het weiland onkruidvrij heeft gemaakt?

anke Ja.

ritsema Van alle fabeltjes die ik gehoord heb is dit wel het meest ongeloofwaardige in lange tijd.

anke Maar het is waar. U kunt het controleren.

ritsema Dat gaan we zeker doen, daar kunt u van op aan. Oeioeioei. Ik ben blij dat ik niet in uw schoenen sta.

anke Vraag het maar aan de buurman. Die heeft het gezien.

ritsema Vast. Maar misschien kunt u mij dan uitleggen waarom een boer vandaag de dag met de hand onkruid zou gaan trekken terwijl er allerhande prachtige middelen beschikbaar zijn.

anke Uit woede.

ritsema Uit woede. Nou, dat moet dan wel een enorme woede geweest zijn.

anke Dat is ook een enorme woede. Mijn man is heel erg boos. En ik ook.

Volgens het schema van de rouwverwerking had ik het al gehad moeten hebben maar ik merk dat het nu pas echt loskomt. Ik denk dat het beter is als u nu weggaat.

ritsema Héhé. Het is niet echt verstandig om nu te gaan dreigen, mevrouwtje. Dat weet u.

anke Ik heb geen zin meer om verstandig te zijn. Ik heb hier een pan met bietjes. En als u nu niet weg bent dan ga ik die in uw gezicht smijten

ritsema U gaat hier problemen mee krijgen. Ik waarschuw u.

anke Eén twee...

Ze jaagt de man weg.

9.

Marcus alleen

marcus Ik zit achter het scherm. Ik voer een discussie met een geloofsgenoot. Een tot op het bot gereformeerde boer. Mijn stelling is dat we al het vee in Nederland ogenblikkelijk moeten inenten. Kijk, zeg ik, een dijk bouwen als bescherming tegen de zee is eigenlijk ook ingrijpen in het werk van de Bovenste. Maar als je dat kunt, als je weet hoe het moet, en je laat het na en er komt een overstroming, zoals hier heel veel is gebeurd, denk aan de kerstvloed van 1717, dan is dat eigenlijk misdadig. De Bovenste heeft je de mogelijkheid gegeven om je te beschermen, maar jij wijst die mogelijkheid af. Niet ingrijpen is ook ingrijpen. Dat schrijf ik op. Niet ingrijpen is ook ingrijpen. En terwijl ik dat schrijf begint het me te duizelen. Als je iets kunt doen en je laat het na, dan grijp je ook in. Je grijpt dus eigenlijk altijd in. Altijd. Gewoon door te leven. Die gedachte geeft een dusdanige bevrijding dat er sprake is van traanvocht. Even later lig ik in mijn bed te draaien van emotie over wat ik morgen ga doen. Even ben ik weg. Als ik wakker word zit hij naast me, heel gewoon. 'He Jitse.' 'He opa.' 'Kun je niet slapen jongen?' 'Nee.' 'Ik ook niet.' 'Waarom is het 's nachts zo donker, opa?' 'Omdat de zon verstoppertje speelt achter de aarde.' 'En wie moet de zon dan zoeken?' 'Jij jongen. Jij moet dat doen.' 'Goed, ik ga

hem zoeken.’ ‘Mooizo. Dan gaat opa nog even een dutje doen.’ ‘Welterusten opa.’ ‘Dag jongen.’ En dan huppelt hij weer weg. Jitse was mijn redder. Hij verwarmde mijn verkleumde botten, bracht mijn bloed opnieuw op gang. Door met zijn kleine vingers te wijzen maakte hij nieuw wat oud was en dof.

10.

Marcus op de drempel van de boerderij.

marcus Hallo? Hallo.

Anke op

anke Wat kom je doen? Ik kom je zo je bordje brengen. Wacht nou maar rustig in de bungalow.

marcus Mag ik even binnenkomen?

anke Nee. Dat weet je.

marcus Wat heb je gemaakt?

anke Nasi met rode kool.

marcus Lekker.

anke Ik vind het zelf een nogal rare combinatie.

marcus Dat vind ik niet. Wie was die vent?

anke Een man van de AID. Ik heb hem weggejaagd.

marcus Was dat verstandig?

anke ‘Wees niet al te verstandig en al te wijs. Waarom zoudt gij uzelf tot verbijstering brengen.’

marcus Dat is waar. ‘Maar wees ook niet al te onrechtvaardig en al te dwaas, waarom zoudt gij sterven voor uw tijd.’

anke Eet ze.

marcus Anke. Kunnen we even praten? Ik wil iets zeggen. Iets belangrijks.

anke Wat dan?

marcus Hoe lang wonen wij hier nu al?

anke Het grootste deel van mijn leven.

marcus Ja, het grootste deel van jouw leven. Dit is ons thuis, toch?

anke Ja, dat denk ik wel.

marcus Weet je nog dat we hier net woonden en dat ik je toen meenam naar de kermis?

anke Jawel.

marcus Je wou niet op de konijntjes schieten, wel op de plaatjes met pin-ups. Dat wou je maar al te graag. Maar je had niet door dat je op de witte buisjes moest schieten. Je schoot dwars door die vrouwen heen. Je richtte een ravage aan. De eigenaar van die tent vond dat niet zo leuk.

anke Ik verstond hem niet.

marcus Ik ook niet. Ik versta ze nog steeds niet, de Friezen. Ik kan prima met ze overweg, maar ik versta ze voor geen meter.

anke Wat wou je zeggen pa?

marcus Ik heb in het verleden wel eens dingen gezegd, dingen waarvan ik nu denk, heb ik dat gezegd... Maar goed, dat heb ik gezegd, omdat je klem zit, klem tussen twee kwaden. Begrijp je?

anke Nee.

marcus Toen met die eitjes, jouw eitjes...

anke De IVF.

marcus Ja toen heb ik wel eens iets gezegd, in de trant van ‘moet je dat nou wel doen.’

anke Je hebt wel ergere dingen gezegd, toch?

marcus Na het ongeluk, ja.

anke Je hebt toen gezegd ‘dat jong was niet bedoeld.’

marcus In de emotie van het moment

anke En toen heb ik jou een klap gegeven.

marcus Ja.

anke Ook in de emotie van het moment.

marcus En toen heb ik excuses geëist.

anke En die heb ik niet gegeven.

marcus En toen heb jij ook excuses geëist.

anke En die heb jij niet gegeven.

marcus En toen heb jij, toen ik wegliep in mijn rug gezegd, ‘ik begrijp wel dat mama er vandoor is gegaan met een ander.’

anke Ja, dat heb ik gezegd. We weten het allebei nog goed.

marcus Sindsdien krijg ik mijn bordje eten in de bungalow. Ik zit ik alleen aan tafel en ik lees de Bijbel voor aan mijzelf.

anke Bevalt het?

marcus Ik wou dus zeggen, het was goed dat Jitse heeft bestaan. Ik had dat ene ding niet moeten zeggen.

anke Nou... bedankt.

marcus Denk je dat ik nu weer bij jullie aan tafel kan komen?

anke Eh... ja. Vanaf morgen.

marcus Mooi.

anke Tot morgen dan.

marcus Ik denk dat het goed zou zijn als Hessel en jij toch ook weer...

Vroeger gebeurde het heel veel. Kinderen gingen dood. En mensen droegen dat verlies en maakten dan een nieuwe. Ik denk dat het heel goed zou zijn.

Een opvolger.

anke Van Jitse?

marcus Nee, voor de boerderij. Dat geeft weer een blik naar de toekomst.

Weet je wat ik las op het internet. Er is een vrouw van 63, een Friezin, die wou een kind en die is naar Italië gegaan, naar een Italiaanse professor, huppeldepup Antinori en ze is zwanger geworden.

anke Goh.

marcus Dat kan dus tegenwoordig. Er kan heel veel.

anke Nou moet je toch maar even ophouden. Anders ga ik je straks weer een klap geven.

Marcus af

11.

Rosa alleen

rosa Ik ben mijzelf niet meer... De wind blaast het stof hoog in de lucht, het gras buigt diep onder zijn ongedurige vlagen. Onrust en opwinding giert door mijn bloed als mijn eerste jong loskomt van de grond en met onzeker slagen stijgt en daalt. Stijgt en daalt. En valt. Onee. Op de curves van zijn onzekere vlucht voel ik scheuten van angst en genot klapwiekend in mijn vogelborst. Leven, mogen leven, tussen hemel en aarde op de gratie van de wispelturige wind die nu geuren brengt van verre kusten... Vlieg toch. Vlieg toch mijn kind. Hoe lang nog moet ik wachten tot we eindelijk op reis gaan naar de oevers van die brede, kronkelende, altijd stromende rivier.

12.

Anke dekt de tafel. Hessel en Marcus schuiven aan.

hessel Het eerste gruttojong heeft gevlogen. Nu is -ie veilig. Als hij eenmaal in de lucht kan, is hij veilig.

anke Fijn voor hem.

hessel Weet je. Ik wil een nieuwe start.

Met de boerderij. Ik heb er eigenlijk wel genoeg van.

anke Waarvan.

hessel Van alles. Ik heb lang zitten denken, maar ik kan zo niet door.

anke Ik ook niet.

hessel Ik wil het anders, meer bescheiden. Samen met wat er leeft en groeit.

marcus Bedoel je biologisch?

hessel Zoiets. Ik heb altijd van vogeltjes gehouden. Als jongen al. Dat was ik kwijt. Maar nu komt het allemaal terug.

anke Dat is mooi en aardig, maar dit lijkt me niet zo het moment. We zitten op alle mogelijke manieren tegen het plafond. financieel, qua mest, maar ook psychisch. Psychisch zit ik finaal door mijn plafond.

hessel Ja. Maar ik denk... We moeten anders gaan denken, denk ik.

Voorzichtiger. Bescheidener.

anke Misschien moeten we vooral anders gaan doen. En dat denken maar even laten zitten. Echt waar. Ik vind alles best, maar eerst moet alles op orde.

hessel Ik ga je binnenkort helpen.

anke Nou... laten we na de maaltijd anders meteen beginnen.

hessel Nee, nog even geduld hebben. Als alle drie de jongen kunnen vliegen, dan ben ik van de partij.

anke Hoelang duurt dat dan nog?

hessel Dat kan vandaag al zijn, dat kan ook nog een paar dagen duren. Ik moet erbij zijn, Anke. Ik ga zorgen dat die kuikens overleven. Van nu af aan wil ik geen slachtoffers meer.

anke Slachtoffers?

hessel Van onze manier van doen. Het is misschien hard om te zeggen, maar Jitse is ook slachtoffer geworden van onze manier van boeren.

anke Hou nou toch op.

hessel Onze ambitie, onze blindheid.

anke Ach man. Het was gewoon een ongeluk, een heel erg dom ongeluk met verschrikkelijke gevolgen. Denk jij soms dat biologische boeren geen ongelukken maken?

hessel Nee, luister. Ik heb heel diep naar binnen gekeken en ik heb mijn eigen blindheid gezien. Wij hebben dit bedrijf opgebouwd, maar het is leeg. Het is puur buitenkant.

anke Hou nou toch op. Jij gaat niet ineens ons leven leeg noemen. Dit is ook mijn leven. We zijn hier gelukkig geweest. We hadden er zin in.

hessel We dachten alleen maar aan ons zelf. Wij waren verblind. Nog een nieuwe schuur, nog meer melkrechten.

anke Dat heet ambitie. Zonder ambitie kun je geen boer zijn. Pa, zeg jij eens wat.

marcus Ja, ik heb vaak op de rem gestaan, maar nu denk ik, je moet meegaan met je tijd, je kan niet anders. Vroeger was je afhankelijk van de grillen van de natuur, nu zijn het de grillen van de instanties. Je moet daar in mee gaan.

hessel Daarvan moeten we dus los zien te komen.

anke We moeten helemaal niks. Ik ben er ook nog.

hessel Daarom praat ik toch met je.

anke Ik noem dat geen praten.

hessel O, hoe noem je dat dan?

anke Dat weet ik niet, maar het is geen praten.

hessel Ik heb toch het idee dat ik woorden zeg.

anke Ja, je zegt woorden, je stort ze over mij uit. Maar als je praat luister je ook. En jij luistert niet.

hessel Ik luister wel.

anke Nee, jij luistert niet. Ik zeg dat we bijna failliet gaan. Ik zeg dat ik vastloop met het fosfaatplafond. Maar jij gaat er niet op in.

hessel Ik heb gezegd dat ik er naar ga kijken.

anke Als de grutto's uitvliegen

hessel Ja.

anke Hou toch op met die flauwekul.

hessel Waarom is dat nou flauwekul. Ik moet dat doen. Kun je dat niet proberen te begrijpen?

anke Nee. Sorry, nee. Ik kan dat niet begrijpen. Denk jij nou echt dat je de dood van Jitse goed kunt maken met een nestje grutto's? Dit valt niet goed te maken. Dit valt nooit goed te maken. Nooit. Hoor je me. Dit komt nooit meer goed. En dat moet ook niet. Het zou een schande zijn als het ooit weer goed kwam. Een schande.

hessel Een schande.

anke Ja een schande.

hessel Jij vindt dat een schande.

anke Ja, ik vind dat een schande.

hessel O, dus het moet altijd maar zo door. Wat wil je dan dat ik doe? Moet ik mij opknopen? Is dat wat ik moet doen?

anke Dat zeg ik toch niet.

hessel Wat zeg je dan? Weet je wat ik een schande vind? Als je kind dood is en je wilt er niets van leren. Je houdt je ogen stijf dicht. Dat vind ik een schande. Voor niets. Zijn dood is voor niets geweest. Dat is wat jij zegt. Alle pijn voor niets.

anke Ja, dat klopt, dat is wat ik zeg. Misschien is er een God die er iets van begrijpt maar ik kan het niet. Ik kan niet zien wat het nut ervan is. En ik wil dat ook niet zien.

marcus En nou is het genoeg! Met jullie geklaag en gejammer. Misschien dat ik de verdoemenis over mij afroep maar in het laboratorium ligt nog een ingevroren eitje.

Dat ligt daar te wachten.

Anke loopt weg, Hessel er achteraan.

marcus Waar gaan jullie heen? We moeten eten.

13.

Anke alleen

anke Ik loop door de tuin met zijn schaamteloze bloemenpracht. En ineens weet ik wat mij te doen staat. Ik loop naar de schuur en pak een schop. Ik ga die gruttokuikens de hersens inslaan. Hessel roept, hij komt achter mij aan, hij voelt wat ik van plan ben. Ik begin te rennen, maar hij is sneller. Hij haalt mij in, pakt mij om mijn middel, wringt de schop uit mijn handen. Maar zo gemakkelijk laat ik mij niet vangen. Ik ren terug naar de schuur en pak een zeis. Die hele voorjaarsellende zal eraan moeten geloven. Ik begin met de tulpen, de narcissen en de andere bollen.

Onthoofden die handel. Goedzo. Dan pak ik een lange stok en rag alle appelbloesems uit de bomen. Dan loop ik terug naar binnen, pak wat spullen en schrijf op het kladblok. 'Dag pa, dag Hessel, Ik ben weg. Ik weet nog niet voor hoe lang. Jullie moeten je maar zien te redden. Maar dat moet geen probleem zijn voor twee mannen die er zoveel zin in hebben.'

14.

Bij de bushalte. Anke met een koffer. Geluid van een auto en dichtslaand portier.

ate Wat ben jij aan het doen? Wacht je op de bus?

anke Ja, hij had er al lang moeten zijn.

ate Deze lijn is opgeheven. Wist je dat niet?

anke Nee. Mooie boel.

ate Het kon niet meer uit. Waar moet je heen?

anke Naar het station. Ik ga naar een tante.

Ik heb een tante in Gelderland.

ate Ga je uit logeren?

anke Ja. Ze weet het alleen nog niet. Ik kan haar niet bereiken.

ate Ik kan je anders wel even naar het station brengen.

anke Dat is niet nodig.

ate Hoe wou je er dan komen?

anke ...

ate Wat is er aan de hand Anke?

anke Ik weet niet. Ik kan het thuis niet meer goed bolwerken. Iedereen wil van alles en doet van alles en ik wil eigenlijk niets. Dan kan toch ook. Dat je

gewoon rustig wilt zitten.

Een beetje treurig zijn. Een beetje kijken naar de wolken.

ate Natuurlijk. Dat kan heel goed.

anke Ik ben zo moe. Ik heb zo genoeg van alles dat maar door dendert. Weet je waar ik zin in heb. De herfst. Blaadjes die loslaten. Appeltjes die gaan rimpelen. De wind die om de schoorsteen giert. En dan een dik pak sneeuw waar de hele wereld onder verdwijnt.

ate Het klinkt misschien gek, maar je mag ook een tijdje bij mij blijven.

anke Bij jou.

ate Ja, waarom niet. Je kunt gewoon zien, hè. Een paar dagen, een paar weken. Net wat je wilt. Verder niks.

anke Ik weet niet.

ate Ik denk dat ik weet wat jij nodig hebt. Gewoon op de bank met een kop thee. En een dekentje.

anke Ate...

ate Denk er anders even over na. Ik rij je naar het station en dan komen we toch langs mijn huis.

anke Ik kan geen seks met je hebben.

ate Daar gaat het me ook niet om. Ben je gek. Ik wil je gewoon helpen.

Anke gaat mee.

15.

Marcus en Hessel. Hessel is bezig met een zakje soep. Onhandig.

marcus *tot publiek* Zo ben ik dan alleen met mijn schoonzoon in de keuken. Zonder de vrouw die ons bindt. Ik kijk naar zijn rug. Ik heb hem geaccepteerd ooit, ik mag hem zelfs, maar wij hebben elkaar niet gekozen. Zij heeft hem gekozen. Net als na het ongeluk word ik heen en weer geslingerd tussen medelijden en woede. Ik zou hem aan de borst kunnen drukken, maar ik zou hem met even veel plezier dood kunnen slaan. Wat staat hij daar nou te klungelen met een zakje instant soep. *tot Hessel* Wat ben je nou aan het doen man?

hessel Ik maak soep.

marcus Dan moet je het zakje openscheuren.

hessel Dat ga ik ook doen.

marcus Maar waarom schudt je het dan?

hessel Ik zorg dat het poeder onderin zit zodat het er niet uitvliegt als ik het zakje open knip.

marcus *tot publiek* Dan zie ik dat hij trilt. Hij is zichzelf niet meester. *tot Hessel* Ga eens even zitten. Laat mij maar even. Vannacht niet veel geslapen zeker.

hessel Nee.

marcus Je moet er zo maar weer even inkruipen.

hessel Ik moet zo inspreken bij het waterschap.

marcus Weet je al waar ze naar toe is?

hessel Ze zit bij Ate.

marcus Bij Ate.

hessel Ze heeft een boodschap ingesproken.

marcus Hebben ze een verhouding?

hessel Nee.

marcus Weet je dat zeker?

hessel Nee.

marcus Je moet er achteraan. Je kunt dit niet op zijn beloop laten. Als vrouwen weglopen dan komen ze niet zomaar terug. Ik spreek uit ervaring. Bertha liep ook ineens weg, maar die had dus gewoon een ander. Was zomaar ineens lesbisch geworden.

hessel Anke is geen Bertha.

marcus Ze is wel de dochter van Bertha. Wat had je verder bedacht met eten?

hessel Kippensoep.

marcus Dat weet ik, maar verder.

hessel Verder niet.

marcus Kippensoep is een voorgerecht. Maar goed, voor nu zullen we het behandelen als maaltijdsoep. De vulling denken we er dan maar even bij. Ik denk dat het het beste is als ik de leiding hier maar even overneem.

hessel Waarom.

marcus Is dat serieus? Wil je serieus biologisch gaan boeren?

hessel Ja.

marcus Want als je biologisch wilt gaan boeren heb je een aardige zak geld nodig.

Al met al zo'n 150.000 euro.

hessel 150.000 euro hebben we niet.

marcus Dan houdt het op.

hessel Dan houd ik op.

marcus Hoe bedoel je?

hessel Net wat ik zeg. Dan stop ik ermee.

marcus Dan kun je niet doen.

hessel Waarom niet.

marcus Ik heb jullie altijd je gang laten gaan. Ook als ik het er niet mee eens was. Maar dit gaat te ver. Je kunt niet de rug toekeren wat je zelf hebt opgebouwd.

hessel Dat heb jij ook gedaan, met je legbatterij.

marcus Dit is anders. Dit is een goed bedrijf. Ik ga daar niet mee akkoord.

hessel Voor mij moet het roer helemaal om. Als dat niet kan, dan kap ik ermee.

marcus Wat is nou dat voor verwend gedoe?

hessel Dat is niet verwend.

marcus Onee? Wat is het dan?

hessel Ik moet weg. Je mag die kippensoep alleen opeten.

Hessel af. Marcus belt op zijn mobiel en spreekt in.

marcus Anke, dit is je vader. Ik bel je, omdat het hier niet goed gaat. Hessel stond te trillen als een riet. Hij was zo over de kook dat hij mij bijna een omhelzing gaf. En nu wil hij dus de boerderij opdoeken. Hij is er vandoor en ik zit alleen met alle verantwoordelijkheid van dien. En ook nog een waterig kop kippensoep die nergens naar smaakt. Anke, laat iets horen.

16.

Ate spreekt in bij het waterschap.

ate Goeiemiddag, ik wil graag gebruik maken van de gelegenheid in te spreken. Als ik de motivatie van de plannen lees, dan moet mij het volgende van het hart. Meermalen wordt er gesproken over de situatie zoals die vroeger was, het ‘oorspronkelijke’ landschap. Ik weet niet welke peildatum de heren hiervoor hebben gebruikt, maar ik wil er graag op wijzen dat als u het oorspronkelijk landschap terug wilt, u de dijken door moet steken, want dit was dus altijd een zeearm, tot in de dertiende eeuw. Van wat collega’s in Drenthe begreep ik dat daar nu hele bossen tegen de vlakte gaan om plaats te maken voor ‘oorspronkelijke’ zandverstuivingen. Alle tamme kastanjes moeten om, omdat die door de Romeinen hierheen zouden zijn gebracht. En lariksen mogen ook niet meer. Het hele noordelijke halfrond staat er vol mee, maar ineens heeft iemand bedacht dat die oorspronkelijk uit Japan komen en niet inheems zijn. Hoe lang moet je hier wonen voor je inheems bent. Wat ik wil zeggen: dat hele idee van oorspronkelijk is een hersenschim. We leven nu en we moeten nu bedenken hoe we verder gaan. Wel, ik heb een even goed naar de plannen gekeken en tja, ik kan dit niet anders zien dan als een dure hobby van een stelletje tekentafelbiologen...

Hessel op

hessel Neemt u mij niet kwalijk. Ik ben wat laat. Maar ik kom hier inspreken.

ate Dat is niet nodig, Hessel. Ik voer al het woord.

hessel Het is belangrijk, Ate. Ik heb vannacht de hele nacht gelopen. De afgelopen tijd is voor mij nogal roerig geweest. Sommigen van jullie weten ervan. Ik ben aardig van het padje geweest. Maar nu is de mist opgetrokken...

ate Hessel.

hessel Wij zijn gewoontedieren, net als onze koeien. We hebben een flinke dreun nodig wil er iets gebeuren. Een aantal van jullie zijn mijn collega's, vrienden soms. We hebben elkaar bijgestaan. In de loop der jaren zijn er vele meters bier doorheen gegaan, de jaarlijkse wedstrijd metworst eten... enzovoort, maar na het ongeluk heb ik gemerkt dat je soms niet veel aan een ander hebt. De meesten van jullie hebben mij en mijn vrouw gemeden als de pest. Dat moet toch maar eens gezegd. En wij van onze kant hebben een muur om ons heen getrokken waardoor je op een eilandje komt te zitten en het nu zo ver is dat mijn vrouw er vandoor is. En bij hem is ingetrokken.

ate Hessel.

hessel Na het koeien melken ben ik maar eens gaan wandelen. Ik moest gewoon lopen, ik kon niet stil staan, omdat het teveel was wat er allemaal door mij heen ging. Als ik stilstond had ik het gevoel dat ik verzoop in een draaikolk. Ik liep de hele nacht en nu komt het, op een gegeven moment, kwam de ochtendschemering, ik was daar waar de Suderie uitmondt in het

meer en alles was windstil en het water lag er zo roerloos en zilverkleurig bij, en de eerste zonnestralen raakten de toppen van een rijtje bomen aan de rand van een weiland, en ik bleef staan... het was alsof er iemand op mijn schouder kwam zitten, een kindje, en dat kindje fluisterde iets in mijn oor in een taal die ik niet verstond, het kietelde in mijn oor en ik werd vervuld van warmte, van een kwikzilverachtige, tintelende warmte. En ik keek naar het weiland en de bomen en de paaltjes langs het weiland en ik zag ineens heel helder dat niets los bestaat. Waar begint het een en eindigt het ander. We denken het te weten. Maar we weten het niet. De zon kust het land, de wind waait onze longen vol, het water spiegelt de lucht. De grutto die hier broedt, komt aangevlogen vanuit de delta van de Senegal met de modder nog aan zijn poten. En als zijn kuikens sterven vertrekt hij veel te vroeg naar Afrika en vreet daar alle jonge rijst op waardoor de boeren daar een enorme strop hebben. Ondertussen heeft de gemiddelde boer hier een bezit van drie miljoen, waarvan het grootste deel is betaald met geleend geld. Hij draait een omzet van drie ton. En als hij geluk heeft verdient hij in een jaar dertigduizend. Het slaat allemaal nergens op. We doen nog of we vrije jongens zijn, maar in feite zijn we loopjongens van de industrie, lijfeigenen van de bank. Marionetten van het grote geld. En diep in ons hart weten we dat. Maar o God wat zijn we blij als we ruzie kunnen maken met de natuurbeschermers. Als wij iets willen veranderen, dan moeten we ons bevrijden uit dit systeem.

ate Nou, bedankt Hessel. Ik weet het niet.

Ik denk dat het laag houden van het waterpeil...

hessel We moeten vechten. We moeten een vuist maken. Niet langer met zijn allen het afvoerputje in dat de wereldmarkt voor ons in petto heeft. De straat op. Op naar de supermarkten met onze trekkers. De melkgiganten op de knieën dwingen. Terug naar de kleine coöperatie.

ate Hessel. Hessel, hou je mond.

hessel Laat me. Ik zie het helemaal.

ate Nee, je ziet het helemaal niet. Mensen, deze man is overstuur. Ik breng hem even naar buiten.

hessel Ik ben helemaal niet overstuur. Laat me, laat me nou! Klootzak.

Ate probeert hem vast te grijpen. Een kleine worstelpartij.

ate Je draait door man! Je bent hartstikke aan het doordraaien! Rustig nou!

Hessel maakt zich los en loopt weg.

17.

Hessel en Marcus. In de keuken van de boerderij.

marcus Jij gaat nu zitten en jij gaat deze pilletjes slikken. Valium, daar is nog nooit een mens slechter van geworden. Daarna neem je een douche en ga je naar bed.

Hessel slikt de valium. Marcus bakt een ei. Ritsema op in een wit pak.

Marcus ziet hem nog niet. Als hij wil gaan zitten om het eitje op te eten, staat daar Ritsema.

ritsema Ritsema van de AID. Ik kom voor een ernstige zaak. Gaat u maar even zitten.

marcus Wat is er dan.

ritsema MKZ. Er is vandaag MKZ geconstateerd bij het bedrijf van de heer Wieringa.

marcus MKZ bij Wieringa.

ritsema Ja.

marcus Godsallemachtig.

ritsema U valt net buiten de tweekilometer-zone. Dat betekent dat uw veestapel niet automatisch geruimd hoeft te worden, maar we gaan hem wel onderzoeken. Ik heb hier wat A4-tjes met de voorschriften waar u zich de komende tijd aan moet houden. We gaan uw boerderij afschermen van de

buitenwereld, u wordt verzocht de komende tijd op de boerderij te blijven.

Duidelijk?

marcus Mijn dochter is even weg. Als zij terug komt, kan zij dan hierheen komen?

ritsema Zij zal worden opgevangen bij de versperringen. En begeleid hier naartoe.

marcus Hoe gaat het met eten?

ritsema We hebben het liefste dat u iets uit de vriezer haalt. Staan alle koeien op stal?

marcus Ja.

ritsema Mooi.

marcus Waar gaat u naar toe?

ritsema Naar de stal. We gaan de koeien onderzoeken.

marcus Dat gaat allemaal toch zomaar niet...

ritsema Hoe bedoelt u?

marcus Ik heb nu het beheer, mijn schoonzoon is onwel geworden, dan moet u toch even toestemming vragen.

ritsema Goed, als u daar prijs op stelt... Mogen wij de koeien onderzoeken?

marcus Ja, dat mag.

ritsema Mooi.

Ritsema af. Marcus belt opnieuw naar Anke en spreekt in.

marcus Anke, de MKZ heeft toegeslagen bij Wieringa. We worden volledig afgesloten van de buitenwereld. Je moet nu hierheen komen. Ik sta er helemaal alleen voor. Hessel is een wrak. *hangt op*

18.

Marcus alleen

marcus *tot publiek* Een leger van witte mannen en witte auto's trekt het gebied in.

De meesten stellen zich op langs de randen van de cirkel. De anderen trekken naar binnen om hun werk te gaan doen. Vrachtwagens rijden af en aan. De weilanden worden leger en leger. Een spookachtige stilte daalt neer op het land. Vanaf ons erf kijken Hessel en ik verbouwereerd toe. We krijgen een telefoontje dat onze koeien niet besmet zijn, maar gek genoeg voel ik geen opluchting. Steeds sterker krijg ik het gevoel dat wij ons in het brandpunt bevinden van een Bijbels gebeuren waarbij de genadeklap uitblijft. Ik kan niet geloven dat wij er zo gemakkelijk vanaf komen. Dan wordt er nog een besmet bedrijf ontdekt. Aan de andere kant van onze boerderij. Weer wordt er een cirkel getrokken. En weer vallen wij er net buiten.

Ik kan dit niet vatten. Ik kan niet slapen. Ik probeer de betekenis te vatten van wat er gebeurt of net niet gebeurt. Als ik op de kaart kijk zie ik dat tussen de beide cirkels

precies nog een andere cirkel past met onze boerderij als middelpunt. Waar blijft toch die klap. En waarom voel ik zo sterk dat die voor ons bedoeld is. Als ik opsta voor een beker warme melk valt het me in. Ruiming van het vee biedt de kans voor een nieuw begin: fikse vergoedingen, een adempauze voor Anke en Hessel. Mijn bloed begint sneller te stromen. Een driest gevoel stijgt in mij op. Niet ingrijpen is ook ingrijpen. Niet ingrijpen is ook ingrijpen... Ik krijg zomaar ineens het idee dat God mij vraagt om een handje te helpen. Ik schiet mijn kleren aan, pak de zaklamp steek een theedoek in mijn zak ga naar buiten, het is haast volle maan, een fijne zilveren glans ligt over de velden. Zie ik hem daar lopen, voor mij uit? Jitse die mij de weg wijst door de stille weilanden naar de stallen van Jelsma? In een oogwenk ben ik op de plaats van bestemming.

Ik open de schuurdeur. Gesnuif, gestamp. Goddank zijn ze nog niet geruimd. Dan hoor ik gesmak. Ik doe mijn zaklamp aan. Vlakbij een liggende koe met slijm uit de neus. Grote natte plekken met speeksel voor hem. Ik pak mijn doek tevoorschijn. Haal hem langs de neus van de koe dan nog langs de bek. En ik loop terug naar huis Wip de stal binnen. Ik kies de oudste koe uit. Aukje 113. Ik aai haar, ik voel de tranen komen, maar ik doe het. Ik doe het gewoon.

De volgende dagen zijn nog vreemder. Ik vind het moeilijk om in de spiegel te kijken. Twee dagen later is het raak.

19.

Marcus en Hessel

hessel Marcus. Marcus! Het is mis. Aukje 114 heeft MKZ.

marcus Ik weet het.

hessel Je weet het.

marcus Ik heb het al gezien.

hessel Waarom heb je het dan niet even gezegd.

marcus Ik kon je niet vinden. Ik ben maar meteen gaan bellen.

hessel O. Je hebt ook al gebeld.

marcus Ja. Het crisiscentrum. Ze komen er zo aan.

hessel Mooie boel. Nou, dat is dus einde verhaal dan.

marcus Het zat er natuurlijk al aan te komen. Niets kan dat tegen houden.

hessel Godverdomme.

marcus Doe maar even niet.

hessel Nee, doe maar even wel. Godverdomme.

marcus Neem maar even een koffie.

hessel Nee.

Marcus pakt een fles jenever.

marcus Neem dan maar een borrel. Ik heb er ook al een genomen.

hessel Jij?

Marcus schenkt in.

marcus We krijgen straks een fikse vergoeding. Dat is een troost. Voor iedere koe krijgen we een fikse vergoeding.

hessel Nou, proost dan maar.

marcus Ik heb Anke ook even gebeld. Ik heb gezegd dat ze meteen komen moet.

hessel Wat.

marcus Het zijn ook haar koeien. Zij moet daar bij zijn.

hessel Ik weet het niet. Ik vind dat niet zo...

Je had het wel even kunnen overleggen. Ze is mijn vrouw.

marcus Ze is mijn dochter.

hessel Maar ze is bij mij weggelopen.

marcus Ook bij mij.

hessel Omdat jij hier toevallig woont. Maar ze is weggelopen bij mij.

marcus Ze is weggelopen van de hele opeenhoping. Maak je er maar klaar voor. Straks staat ze voor je neus en dan komt het er op aan. Misschien even scheren, even een kam door het haar.

20.

Hessel alleen. Anke op.

anke Ik vond dat ik toch maar moest komen. Wanneer gaat het gebeuren?

hessel Dat weten we nog niet. Hoe is het?

anke Iedereen is in het wit. Het lijkt wel Science Fiction.

hessel Het is Science Fiction. Je zult nu wel moeilijk weer weg kunnen.

anke Ik blijf tot de ruiming voorbij is.

hessel Mooi. Hoe gaan we het doen?

anke Wat.

hessel Met...

anke Ik slaap wel op de bank.

hessel Laat mij maar op de bank.

anke Nee, ik slaap op de bank. Ik heb een tas met eten meegenomen.

Marcus op. Hij omhelst haar en laat haar niet zomaar weer los.

marcus Ik wist het wel. Die laat ons niet in de steek. Ik zei het al tegen

Hessel. Die laat ons niet in de steek

anke Wat ruik je?

hessel Hij heeft jenever gedronken.

anke Oja?

marcus Wil je wat eten? Hessel kan best koken, wist je dat? Hij kan geweldige bami maken. Echt geweldige bami. Met een gebakken ei erop en ketjap. Ik denk we moeten hier even doorheen en dan hupsakee... De eerste plofkippen, hadden ze al in de Gouden Eeuw. Wist je dat? Ze zetten zo'n vogel klemvast in een heel klein hokje. En dan kregen ze alleen maar brood met bier. Zodat ze dronken werden en steeds maar dooraten. Vlak voor hun kop werd een kaars gezet, waardoor ze niet in slaap konden vallen. Binnen drie weken waren ze moddervet. Dat soort hardheid zit er nou eenmaal in. 'Maak je niet dik, dun is de mode.'

anke Wat heeft hij?

21.

Ritsema bij Hessel, Anke en Marcus

ritsema Dit is een belabberde situatie, ook voor jullie. Ik zeg steeds, het belangrijkste is dat je accepteert en dat je elkaar bijstaat. Is er misschien één van jullie onlangs bij een vergadering van het waterschap geweest?

hessel Ik.

ritsema Juist. Het kan dus dat er daar een besmetting heeft plaats gevonden en dat het virus via u deze boerderij heeft bereikt.

hessel Via mij?

ritsema Dat zou heel goed kunnen. Ik ga zo naar de stal. Maar ik heb hier alvast een verklaring die u moet tekenen.

hessel Wat staat erin?

ritsema Dat u akkoord gaat met de ruiming.

hessel En wat als we dat niet doen.

ritsema Dan gaat het toch gebeuren.

hessel Waarom moeten we dan tekenen?

ritsema Het gaat erom dat u uw medewerking verleent. Als u dat niet doet, als u ons hindert in ons werk, dan kan dat serieuze gevolgen hebben.

hessel Ik vind dat u eerst maar eens moet uitleggen waarom er geruimd moet worden.

ritsema Dat weet u wel, toch?

hessel Misschien. Maar het zijn onze koeien. Ik beheer deze dieren. Als er eentje voor de dood gaat ben ik degene die dat beslist. Dus ik moet er achter kunnen staan.

ritsema Daarom vraag ik ook om toestemming.

hessel En daarom vraag ik om uitleg. Ik zeg niet dat ik 'nee' ga zeggen, als u het kunt uitleggen, als u de goede argumenten geeft, dan zal het gebeuren, maar eerder niet.

anke Hessel. Deze man heeft het niet voor het zeggen.

hessel Maar het is zijn werk. Hij moet het uit kunnen leggen.

anke Laat het nou.

marcus Je hebt geen keuze.

hessel Hoezo heb ik geen keuze?

anke Hessel. Ik wil graag dat we dit goed doen. Zonder ruzie. Zullen we dat proberen? Wanneer gaat het gebeuren, de ruiming?

ritsema Dat is trouwens nog wel een punt.

We lopen op dit moment tegen de grenzen aan van onze destructiecapaciteit. De destructor kan de aanvoer niet meer aan, en wij ook niet, qua mankracht. Het gaat nog wel even duren voor u aan de beurt bent, daarom gaan we over tot noodvaccinatie, zodat de dieren die nog niet ziek zijn in de tussentijd geen andere dieren kunnen besmetten.

hessel Hoe lang duurt het voor zo'n vaccinatie werkt.

ritsema Iets van een week.

hessel Maar hoe lang duurt het dan voor we geruimd gaan worden.

ritsema Ook zoiets.

hessel Dat heeft dus geen zin.

ritsema Het heeft ook geen zin om hierover in discussie te gaan.

hessel Die dieren hebben altijd last van inenting. Het doet ze pijn.

ritsema Tja, het is nou eenmaal zo besloten.

hessel Maar dit slaat toch nergens op. Dit is toch waanzin.

anke Laat nou maar Hessel.

marcus Hessel, kijk mij aan. Dit moet zo zijn. Laat het gebeuren.

hessel Weet je wat. Als jullie die koeien gaan ruimen, ruim mij dan ook maar op. Want ik ben er wel klaar mee. Opgeruimd staat netjes.

22.

Hessel alleen

hessel Ik storm de trap op. Ze kijken me na.

Ik denk ‘nou moet ik wel wat doen’. Ik heb zin om alle pillen die ik heb achter elkaar op te vreten. Maar de pillen liggen op de fruitschaal en ik ga niet weer naar beneden. Ik ram de slaapkamerdeur achter mij dicht, en nog een keer en nog een keer. Langzaam gaat de deur van de slaapkamer van Jitse open. God, wat ben ik daar lang niet geweest. Ik ga naar binnen. Zijn kamer is half leeg. Witte plekken waar de posters hingen. Lege plekken in de kast. Ooit probeerden we het op te ruimen. Maar we kregen het niet gedaan. Ik kruip in zijn bed. Het is veel te klein, mijn voeten steken een heel eind uit. Ik hoor zijn stemmetje. ‘Wie is sterker, papa, de orka of de tijger?’ ‘Nou, die komen elkaar niet tegen, de orka zit in de zee.’ ‘Maar wat als de tijger gaat zwemmen.’ ‘Nou ik denk wel dat de orka wint.’

‘Ik denk het niet. Die tijger springt op zijn rug en bijt hem in zijn nek.’

‘Oja?’ ‘Natuurlijk. Wie is sterker de tijger of papa.’ ‘Nou Jitse. Niemand is sterk. De tijger niet, de orka niet, je vader niet. Het stelt allemaal niet veel voor, we zitten in een of ander systeem. Hoe oud je ook wordt, je blijft een kind dat op goed geluk instapt in een goederentrein.’ Ik sta weer op, kijk uit

het raam. Daar zit Rosa, op een paaltje. O, wat zou ik graag onder haar vleugels kruipen en heel ver wegvliegen.

23.

Anke, Hessel, Marcus

anke *tot publiek* We melken koeien die ten dode zijn opgeschreven. We helpen kalfjes ter wereld die een paar dagen later geruimd gaan worden. Ondertussen wisselen we geen woord over wat er tussen ons aan de hand is. Hessel belt instanties om de inenting tegen te houden. We blokkeren de oprit en laten de inenters niet toe. Ze willen dat wij een verklaring ondertekenen, waarin we toegeven dat we niet meewerken, maar we weigeren de handtekening. Dan komt de dag van de ruiming.

hessel Eerst melken we de koeien. Daarna verzamelen we iedereen in de stal. Ook de chauffeurs en kraanmachinisten die de dieren af zullen voeren. We staan in een kring.

Anke opent de Bijbel en leest Psalm 23.

anke Psalm 23: De Here is mijn herder, mij ontbreekt niets; Hij doet mij nederliggen in grazige weiden; Hij voert mij aan rustige wateren; Hij verkwikt mijn ziel. Hij leidt mij in de rechte sporen om zijns naams wil. Zelfs al ga ik door een dal van diepe duisternis, ik vrees geen kwaad, want Gij zijt bij mij; uw stok en uw staf, die vertroosten mij. *tot Marcus* Pa, wil jij een gebed uitspreken?

marcus Ik?

anke Ja, jij.

marcus Nee.

anke Pa, alsjeblieft. Wil je dat alsjeblieft doen.

marcus Ik weet niet... Voor wie moet ik bidden dan.

anke Voor iedereen.

marcus Almachtige God, aan onze zorgvuldig gefokte veestapel komt vandaag een einde.

Wij kunnen onze dieren niet meer behoeden voor een bitter einde. Daarmee komt een einde aan een bloedlijn die is opgezet door onze voorgangers.

Vanaf 1904 hebben zij met veel zorg en toewijding Aukjes en Anna's gefokt. Echte klassedieren, stamboekvee.

Deze lijn wordt nu definitief doorgeknipt. Vergeef ons dat wij... dat wij ze niet hebben kunnen beschermen. En vergeef de mannen die vandaag iets verschrikkelijks moeten doen waar ze niet om hebben gevraagd. Geef ze de kracht om hun werk te doen en geef ons de kracht het onder ogen te zien.

Heer blijf bij ons, wanneer de nacht van beproeving over ons komt, de nacht van angst, de nacht van twijfel en aanvechting, de nacht van de strenge bittere dood. Heer, blijf bij ons en vergeef ons. Amen.

anke Hessel brengt de oudste koe bij de dierenarts, Anna 113, een 100.000 kilo koe, die ook nog een keer drachtig is. Jankend gaan de mannen aan het werk. Anna 113 krijgt een spuitje ter verdoving, wordt afgevoerd naar buiten, zodat de andere koeien het niet hoeven te zien. Een schot. Ze zakt door de knieën alsof er een touwtje wordt doorgeknipt en klapt op de

betonplaat met een zware plof.

Een grijparm tilt haar op. We zijn van plan bij de koeien te blijven, maar als de tweede koe omhoog wordt getild, hoor ik het karkas kraken. Het wordt me teveel. Hessel en ik lopen weg. We proberen vader mee te krijgen, maar hij blijft halsstarrig staan, De hele middag, alle 250 stuks. Wankelend en asgrauw loopt hij naar zijn bungalow. We vragen hem om bij ons in het voorhuis te komen maar hij wil niet. Voor het ontbreken van het oormerk van Aukje 148 krijgen we een strafkorting van 25.000 euro.

24.

Anke en Hessel

hessel 's Avonds lopen we door de stal. Het is spookachtig stil. Er ligt een stapel injectienaalden. De betonplaten zijn met bloed bevlekt. We beginnen te schrobben. Het einde der tijden. Of het begin.

anke De boel moet ontsmet.

hessel De RVV gaat dat doen. Volgende week of de week daarop. We wassen onze handen en dan staan we tegenover elkaar. Ik kijk haar aan, ik wil iets zeggen en ineens weet ik dat het afgelopen is. Ik moet denken aan de winter dat ik afstudeerde aan Wageningen, Animal Production Systems. Ik bond de schaatsen onder en reed over de Suderie. Terwijl de zon begon te zakken en de rietpluimen in lichterlaaie zette, zag ik een figuurtje, in de verte ik kom dichterbij, wat een slag, mooi en soepel, maar het grijpt mij ook aan, in de zin van betovering. Ik moet haar inhalen, ik moet haar gezicht zien... Een blik opzij... Die ogen... Ik schaats door, ik denk, shit, Ik heb die muts van mijn pa op, met flappen aan de zijkant en ook nog zo'n ding er bovenop.

anke Leuke muts.

hessel Ik laat mij terugzakken. Schaats naast haar. Brutaalweg. Glimlach, schittering onder het mysterie van de hemel, die steeds dieper en stiller

wordt en ons samenbrengt. Het weten en weten dat zij het weet. Er zijn dingen die je niet kunt snappen, daar kun je duizend jaar op studeren en dan nog ben je er niet uit.

anke Morgen ga ik weer.

hessel Naar Ate.

anke Ja. Ik zit daar een tijdje. Misschien wel een heel lang tijdje.

hessel Wat wil je doen met de boerderij?

anke Ik weet het niet. Het is een lege huls nu.

hessel Je kunt er nu wel alle kanten mee op.

anke Denk je?

hessel Met de vergoedingen.

anke Wil jij door?

hessel Niet alleen.

anke Ik ook niet alleen.

hessel Bedoel je...

anke Ik kom niet meer bij je terug.

Marcus op

marcus Waar hebben jullie het over?

anke Over de toekomst.

marcus Wat gaan jullie... Wat hebben jullie bedacht?

anke Ik ga morgen weer weg. Ik zit een tijdje bij Ate.

marcus Is dat...

anke Nee.

marcus Maar gaan jullie...

hessel Wij gaan uit elkaar.

marcus En wat gebeurt er dan met de boerderij?

hessel Dat weten we niet.

marcus En met mij?

anke Zullen we een boterhammetje eten?

hessel Ja.

marcus Hebben jullie de Bijbel gezien?

anke Die ligt hier nog ergens. Kom je mee?

marcus Ja, zo.

Anke en Hessel af

25.

Marcus zoekt en vindt uiteindelijk de Bijbel. Marcus slaat de Bijbel open.

marcus Want het lot der mensenkinderen is gelijk het lot der dieren, ja eenzelfde lot treft hen; gelijk dezen sterven, zo sterven genen, en allen hebben enerlei adem, waarbij de mens niets voor heeft boven de dieren, want alles is een ademtochtje.

26.

Een epiloog van Rosa, de grutto.

rosa Nog één keer draai ik rond over het veld waar wij ook dit jaar ons nest hebben gebouwd. Naast mij de trotse oogst van dit jaar, één levend kind, weggesleept voor het blikerend geweld van gele poten, gekromde snavel, de grote koude metalen messen die doof en blind alles onthoofden wat er voor hen staat. Terwijl mijn zoon steeds hoger stijgt gaan mijn ogen langs de plekken waar de anderen drie stierven en onverwachts zie ik de oude boer. Zijn ogen starend in de hemel, zoekend naar houvast dat hij niet krijgt. Ik roep hem, groet hem, met felle energie, maar na al die jaren heeft hij nog steeds niet het vermogen te zien wie ik ben. En daar is de man die wij observeren en daar de vrouw die bloemen slaat. Voor hen is dit een weiland dat ze willen beheersen. Voor ons is dit de plek waar we elk jaar leren dat we de doden moeten achterlaten. Met de levenden moeten we eruit zien te komen.

Koning van het grasland ging als een productie van Toneelgroep Jan Vos in première op 3 juni 2017 op een boerderij in Grou.

hessel Marcel Faber

anke Trudi Klever

marcus Helmert Woudenberg

ate Joop Wittermans

ritsema Joop Wittermans

rosa Bieneke Ehlhardt

Regie: Jeroen van den Berg

www.toneelgroepjanvos.nl

Tjeerd Bischoff (1961) studeerde in 1987 af aan de Amsterdamse Toneelschool. Hij startte als acteur, maar gaandeweg begon hij toneel te schrijven. De afgelopen jaren schreef hij voor Huis aan de Amstel, Toneelgroep Dorst, het Onafhankelijk Toneel, Bellevue, de Wetten van Kepler, Wederzijds, Tryater, het Rijksmuseum, de Toneelmakerij en voor Toneelgroep Jan Vos

Toneelwerk

Koning van het grasland – 2017

Holes – 2015

Het begin van alles – 2015

Mansholt – 2014

HC Othello – 2014

Down South – 2010

Spiritus – 2011

1933 – 2009

Winterkoorts – 2008

Ogen dicht – 2008

Drang – 2007

H.A.R.T. – 2006

Max, de held van Siddeburen – 2005

Kortsluiting – 2005

Sneeuwwit – 2005

Mijn waardeloze slavin – 2004

Dorst – 2002

Happy Garden – 2000

Petra Penari mag niet op safari – 2000

Een vijand van niks – 1999

De lamme en de blinde – 1998

Ogen die waken – 1998